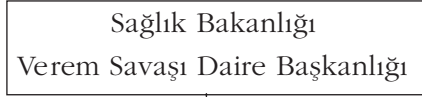

K. VEREM SAVAŞININ ÖRGÜTLENMESİ, KURULUŞ VE KİŞİ GÖREV TANIMLARI

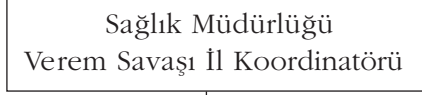
K1. VEREM SAVAŞI ÖRGÜTLENMESİ

- * TB kontrolünde **merkez birimi** Verem Savaşı Daire Başkanlığı oluşturmaktadır. Verem Savaşı Daire Başkanlığı, müstakil bir daire başkanlığıdır. Bütçesi, Sağlık Bakanlığı bütçesi içinde ayrı bir kalemdir. Bünyesinde şube müdürlükleri vardır. Verem Savaşı Grupları merkez birime doğrudan bağlıdır.
- * Ülkemizde TB kontrolünde **ara birimi** Sağlık Müdürlüğü ile birlikte çalışan verem savaşı il koordinatörü oluşturur. İlde tek bir verem savaşı dispanseri varsa, başhekim verem savaşı il koordinatörüdür. İlde birden fazla verem savaşı dispanseri varsa, verem savaşı dispanseri başhekimlerinden birisi, il sağlık müdürlüğünün teklifi ile Verem Savaşı Daire Başkanlığı'nca verem savaşı il koordinatörü olarak atanır. Bu ara birimin kayıt sistemini de Verem savaşı il Arşivi oluşturur.
- * TB kontrolünde **uç birimi** verem savaşı dispanserleri oluşturmaktadır. Bakteriyolojik inceleme yapabilen, ücretsiz ilaç dağıtabilen, hastaları tedavi sonuna kadar takip edebilen ve hasta kayıt sistemine sahip kurumlardır. Verem savaşı dispanserleri, birinci basamakta yer alan sağlık ocakları, ana-çocuk sağlığı merkezleri ve sağlık evleri ile işbirliği içinde çalışırlar.

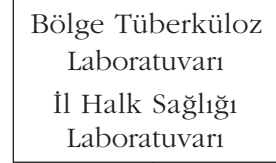
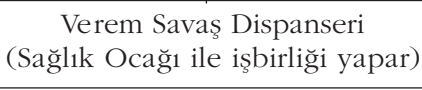
Merkez birim

Ara birim

Uç birim

Bu şekil içinde belirtilmemiş olan fakat verem savaşı örgütlenmesi içinde sayılması zorunlu olan kurum ve kuruluşlar aşağıda sıralanmıştır:

- * Sağlık Bakanlığı-Verem Savaşı Daire Başkanlığı bünyesinde Verem Savaşı Grupları yer almaktadır.
- * Sağlık Bakanlığı-Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan Göğüs Hastaneleri ve bu hastanelerdeki tüberküloz laboratuvarları da verem savaşında yatarak tedavisi gereken hastalara hizmet vermektedirler.
- * Sağlık Bakanlığına bağlı diğer hastaneler, üniversite hastaneleri ile SSK, MSB ve diğer kurumların sağlık birimleri de (poliklinik ya da yataklı kurum) verem hastalarının tanısında, bildiriminde ve sevk işlemlerinde sorumluluk üstlenmektedirler.
- * Yukarıda sayılan resmi kuruluşlar yanında sivil toplum örgütü olarak Türkiye Ulusal Verem Savaşı Dernekleri Federasyonu ve ülke genelinde 200 Verem Savaşı Derneği tüberküloz mücadelesinde görev almaktadırlar.

K2. VEREM SAVAŞINDA KURULUŞLARIN GÖREVLERİ

MERKEZİ BİRİM: VEREM SAVAŞI DAİRE BAŞKANLIĞI

Sağlık Bakanlığının diğer yönetici birimleri ile birlikte aşağıdaki görevleri yapar (Verem Savaşı Daire Başkanlığı, kanun, tüzük ve yönetmeliklerle belirlenen görevlerini yürütür, aşağıda özellikle tüberküloz kontrolü açısından önem taşıyan görevler sıralanmıştır):

1. Ulusal Tüberküloz Kontrol Programının hazırlanması ve uygulanması. Bu amaçla politikalar oluşturmak, planlar yapmak ve uygulamak; uygulama sonuçlarını değerlendirerek yeniden düzenlemeler yapmak. Bir verem savaşı programı kılavuzu hazırlamak.
2. Personel hareketleriyle ilgili görevler: Verem Savaş Dispanserleri çalışanlarının mevcut sayılarını ve hareketlerini takip etmek, Personel Genel Müdürlüğüne önerilerde bulunmak.
3. Eğitimle ilgili görevler: (Verem savaşında görev alan personelin eğitimi)
 - * Eğitim ihtiyacını, verem savaşı il koordinatörleri ve bakanlığın diğer birimleri ile birlikte belirlemek.
 - * Eğitimi planlamak.
 - * Eğitimleri uygulamak.
 - * Eğitimleri değerlendirmek.
 - * Verem savaşı il koordinatörünün önerdiği yerel eğitim çalışmalarına destek vermek.
 - * Eğitim verecek E tipi dispanserleri kurmak ve düzenli çalışmalarını sağlamak.
 - * Verem savaşı il koordinatörlerini merkezde düzenli eğitime almak. (Yıllık eğitim programını bir önceki yılın son üç ayında hazırlayarak yazılı hale getirmek ve verem savaşı il koordinatörlerine duyurmak.)
 - * Eğitimle ilgili materyalleri hazırlamak ve dağıtmak.

4. Bütçe ile ilgili görevleri:

Ülkedeki tüberkülozun durumu ile ilgili verileri kullanarak, verem savaşının ihtiyacı olan bütçenin sağlanması için çalışma yapmak; özellikle ilaç, laboratuvar malzemesi, formlar ve röntgen filmleri ile banyolarının eksiksiz temini, DGT uygulamaları ve düzenli eğitimin yapılabilmesi için gerekli bütçe görüşünü-taslağını hazırlamak. Gerçekleşen bütçenin uygulanmasını sağlamak.

5. İkmalle ilgili görevler

İlaç, laboratuvar malzemesi, formlar, röntgen filmleri ve banyoları gibi sarf malzemeleri ile cihaz ve diğer demirbaş malzemenin;

- * İhtiyaç miktarını belirlemek,
- * İhtiyaçları satın almak,
- * Depolamak,
- * Dağıtımını yapmak,
- * Bakım ve onarımları yapmak,
- * HEK işlemlerini yapmak,
- * Sarflarını kontrol etmek

İhtiyaçlar içinde ilaç, en önemli olanıdır; çünkü, verem savaşında başarı ancak tedavi başarısı ile mümkündür, bunun da olmazsa olmaz koşulu ilaçlardır. İlaçların ücretsiz olarak verilmesi, hastaların Verem Savaş Dispanseri'ne gelmeleri ve tedavilerini düzenli almaları için çok önemlidir. Dispanserler, SSK'lı, Bağ-Kur'lu, Emekli Sandığı'na bağlı ve diğer tüm hastalara ücretsiz ilaç vererek onların kontrollerini yapar.

6. Denetim görevi

- * Sağlık Müdürlüklerinin ve verem savaşı il koordinatörlerinin TB kontrolü ile ilgili çalışmalarını değerlendirmek,
- * Bu denetimlerde saptanan sorunları yerel çalışmalar, yayımlar, eğitimler, yerel ve genel toplantılar ile çözümlenmek.

7. Veri yönetimi (istatistik-epidemioloji ile ilgili) görevi:

- * İllerden gelen dispanser ve laboratuvar verilerinin kontrolü,
- * Bu verilerin kaydedilmesi ve değerlendirilmesi,
- * Tanı konan TB olgularının özelliklerinin ve tedavi sonuçlarının her üç ayda bir ve yılda bir yayımlanması
- * Ülke düzeyinde durumun saptanması amacıyla bu verilerin kullanılması.

8. Ulusal düzeyde koordinasyon ve işbirliği

SSK, MSB ve diğer sağlık kurumları ile tüberküloz kontrolünün başarısı için protokoller hazırlamak, uygulamak ve bunları yeniden değerlendirerek güncelleştirmek.

- 9. Türkiye'de tüberkülozun durumunu değerlendirmek için, tüberküloz kontrolündeki sorunlara çözümler bulmak ve çalışmalarını geliştirmek için araştırmalar yapmak.
- 10. Uluslararası kuruluşlarla ilişkiler: TB, dünya çapında öncelikli bir sağlık sorunudur. Bu nedenle, başta DSÖ ve IUATLD olmak üzere birçok uluslararası ve ulusal kuruluş, değişik ülkelerde verem savaşında rol almaktadır. Dünya ile birlikte yol alan bir Türkiye'nin bu uluslararası çabaların içinde olması gereklidir.

ARA BİRİM: SAĞLIK MÜDÜRLÜĞÜ- VEREM SAVAŞI İL KOORDİNATÖRÜ

Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Yönerge (2001) ile ülkemizde verem savaşında bir ara birim kurulması yasal zemine kavuşmuştur. Verem savaşı il koordinatörü il düzeyinde sorumludur. Görevleri Sağlık Bakanlığı tarafından yasal olarak saptanmıştır.

İlde birden fazla verem savaşı dispanseri varsa, verem savaş dispanseri başhekimleri arasından birisi, il sağlık müdürlüğünün teklifi ile Verem Savaşı Daire Başkanlığı'nca verem savaşı il koordinatörü olarak atanır. İlde tek bir verem savaşı dispanseri varsa verem savaşı dispanseri başhekimisi, verem savaşı il koordinatörüdür.

Verem savaşı il koordinatörü, yönetim işlerini dispanser binasında yürütür. İldeki verem savaşı hizmetlerinin yürütülmesi ve koordinasyonundan Sağlık Müdürlüğü ve Verem Savaşı Daire Başkanlığı'na karşı sorumludur.

Ara birimin görev, yetki ve sorumlulukları:

1. İl içindeki dispanserler, verem hastaneleri, sağlık ocakları, verem savaşı grupları, üniversiteler ve laboratuvarlar ile işbirliği yaparak çalışma programı hazırlar. Verem Savaşı Daire Başkanlığı ile ve il sağlık müdürlüğü ile sıkı işbirliği içinde ildeki tüberküloz kontrolü çalışmalarını yönetir.
2. Hastane, dispanser ve sağlık ocağı, laboratuvar ve benzeri kurumlardaki verem savaşı çalışmalarını denetler. İl merkezinde ve ilçelerde verem savaşı ile ilgili birimler arasında koordinasyonu sağlar. Sağlık kuruluşları ile verem savaşı dispanseri arasında işbirliğini sağlar.
3. İldeki dispanserlerin personel ihtiyacını il sağlık müdürlüğü ile giderir.
4. VSD ve tüberküloz laboratuvar ihtiyaçlarını (ilaç, laboratuvar malzemesi, formlar, röntgen filmi ve banyosu) düzenli temin eder ve kayıtlarını tutar.

5. Personelin hizmet yerinde eğitimini sağlar; gerekli durumlarda kısa süreli kurslar, toplantılar ve seminerler düzenlenmesi için sağlık müdürlüğüne teklifte bulunur. Eğitimlerin kayıtlarını tutar.
6. Dispanser çalışmalarını en az altı ayda bir denetler, rapor haline getirir.
7. Dispanserlerin aylık çalışma raporlarını (TB-21) değerlendirir. Sağlık müdürlüğü ve VSDB'na bildirir.
8. Verem savaşı il arşivini yürütür. İldeki tüberküloz hastalarının özelliklerini ve hastalarının tedavi sonuçlarını tablo halinde üçer aylık ve yıllık formlarla Sağlık Müdürlüğü ve Verem Savaşı Daire Başkanlığı'na bildirir (TB-20).
9. İldeki tüberküloz kontrol çalışmalarını ve başarı durumunu değerlendirir. Dispanserlerin ve ildeki bütün sağlık kuruluşlarının çalışmalarına ait grafik ve tablolar düzenler.
10. İlde varsa bölge TB laboratuvarını denetler, eksikliklerini giderir, eğitimlerini sürdürür ve ildeki TB ile ilgili laboratuvarlar arasında koordinasyonu sağlar.
11. Sağlık Müdürlüğüne yapılan bildirimleri kayda alır. Dispanserlerde bu bildirimlerle ilgili yapılanları izler. İlde TB hasta bildirim sistemini kurar ve düzenli işleyişini sağlar. Bu amaçla sağlık müdürlüğünden yazılı onay alıp hastaneleri, poliklinikleri ve laboratuvarları izleyebilir.
12. İl Hıfzıssıhha Komisyonuna katılır.
13. Veremle mücadelede toplumun bütününün yer alması için verem savaşı dernekleri ile işbirliği yapar; mahalli verem savaşı derneklerine teknik danışmanlık hizmeti verir.

Verem savaşı il arşivi:

İlde ve il dışında tanı konulan bütün TB hastaları ile ilgili olarak sağlık müdürlüğünden bildirimler "TB Hasta Bildirim Defterine (TB-12)" kaydedilir. Bu hastaları ilgili dispansere, gelen yazıya bir üst yazı ekleyerek bildirir. Bu arada telefonla VSD'ne hemen bilgi verir. Dispanserde bildirim sonucunda yapılan işlemi izler. VSD hastanın adresini kontrol eder. Adres yanlış ise, bir hafta içinde bildirim yapan kuruma ya da kişiye ulaşıp adresi doğrular. VSD, bildirim yapılan hastalara ait çalışma sonuçlarını bir yazı ile bir ay içinde verem savaşı il koordinatörüne bildirir. İl dışı hastaları TB12'ye kaydedilir ve yaşadığı ile bildirim yapılır.

Bir ilin tüberküloz hastalarına ait bilgiler verem savaşı il arşivinde yer alır. Tüberküloz hastalarına ait bilgiler üç ayda bir TB-05 fotokopileri ile ve hastaların tedavi sonuçları da aynı TB-05'lerin bir yıl sonraki fotokopileri ile dispanserlerden yollanır. İlin ve her bir VSD'nin TB hasta verileri ve tedavi sonuçları üçer aylık dönemlerle hazırlanıp birer kopyası Sağlık Müdürlüğüne ve Verem Savaşı Daire Başkanlığına raporlanır (TB-20). Dispanserlerin 3 aylık TB raporu hazırlanınca ilgili VSD'ye gönderilir.

İlde verem savaş dispanserlerinin çalışmalarını, ihtiyaçlarını ve personel durumunu verem savaşı il koordinatörü izler. Bunun için TB-21'leri kullanır.

UÇ BİRİM: VEREM SAVAŞI DISPANSERİ (VSD)

1. Kendi bölgesinde verem savaşı ile ilgili çalışmaları yürütür. Bu uygulama sırasında karşılaştığı sorunları verem savaşı il koordinatörü ile birlikte çözer.
2. Semptomlu ya da TB şüphelenilen her hastada mikroskopi yaparak VSD'nde TB tanısını bakteriyolojik yöntemle koymak. Bu amaçla, iyi çalışan ve kalite kontrolü yapılan mikroskobik inceleme yapan bir laboratuvarı kurmak ve çalıştırmak ya da böyle bir laboratuvara her hastanın örneklerini yollamak.
3. Bildirimi yapılan hastaları bulmak ve tedavilerini düzenli sürdürmelerini sağlamak.

4. Hastaneye yatış endikasyonu olan hastaları hastaneye yatmak üzere sevk etmek; sevk edilen hastaları izlemek; hastaneden dönen hastaların tedavilerinin takiplerini yapmak.
5. VSD'nde TB tedavisini yürütmek. Standart tedavi rejimini başlamak, hastalara ilaçlarını ücretsiz vermek, tedavinin düzenli yürütülmesini sağlamak ve tedaviyi sonlandırmak. Bu amaçla her hastada doğrudan gözetimli tedavi (DGT) planı yapmak. DGT'yi yürütecek görevliyi belirlemek, DGT'yi düzenli sürdürmek.
6. Hastaların tedavilerinin sürdürülmesinde ve tamamlanmasında verem savaşı derneği ile işbirliği içinde hastalara destek ve ödüllendirmeler sağlamak. Hastaların ve ailelerinin sosyal ve ekonomik sorunlarına yardımcı olmak.
7. Tüberküloz hasta yakınlarının (temaslıların) muayenelerini yapmak.
8. Hasta tedavilerinin sürdürülmesinde, DGT'de ve temaslı muayeneleri için hasta yakınlarının çağrılmasında sağlık ocağı çalışanları ile işbirliği içinde çalışmak.
9. Koruyucu ilaç tedavisi gereken kişilere bu tedaviyi vermek ve kaydını tutmak.
10. Bölgesindeki SSK'lı ve diğer kurumlara bağlı hastaların da tedavilerini üstlenmek. (Dispansere herhangi bir şekilde tüberkülozlu hasta kaydı yapılıncaya, hastanın sosyal güvencesi ya da başka sosyal özellikleri dikkate alınmaksızın tetkikleri ve tedavisi ücretsiz yapılır.)
11. Tedavisini üstlendiği hastaların kayıtlarını tutmak, bunları dispanser formlarıyla arşivlemek ve TB'lu Hasta Defteri (TB-05) fotokopisi ile raporlamak.
12. Verem Savaş Dispanseri'nde kullanılacak ilaç, laboratuvar malzemesi, formlar ve röntgen film ve banyosu ile diğer ihtiyaçların düzenli olarak teminini sağlamak ve yeterli stok oluşturmak.
13. VSD'ne başvuran TB dışı akciğer hastalığı olan hastalara tanı ve tedavi ya da sevk işlemlerini yapar.
14. Bölgesinde akciğer sağlığı için çalışmalar yapar.

SAĞLIK OCAKLARININ GÖREVLERİ

1. TB şüphelenilen semptomları, bulguları ya da film bulguları olan hastayı en kısa sürede VSD ya da göğüs hastanesine sevk etmek.
2. Kendi bölgesinde TB tanısı almış hasta için, VSD ya da verem savaşı il koordinatörü tarafından istekte bulunulursa, hastanın tedavisinde doğrudan gözetim ve takip konularında yardımcı olmak.
3. TB tanısı konulmuş hastanın aile bireylerinin VSD'nde temaslı muayenelerinin yapılabilmesi için, VSD'ne destek olmak.

NEDEN HER HASTAYA ÜCRETSİZ TETKİK YAPILMALI VE İLAÇ VERİLMELİ?

Tüberküloz hastalarının tedavisi toplum için önemli bir sorundur. Başarıyla tedavi edilen her hasta, toplum için, tüberkülozu bulaştıran kaynakların azalması anlamına gelir. Böylece hem yeni enfeksiyonlar hem de yeni hastalanmalar önlenmiş olur. Özellikle çocuk yaş grubunda bulaşmayı azaltarak, gelecekteki hasta potansiyeli azaltılır. Toplum için önemli bir koruyucu hizmet yapılmaktadır. Bu nedenle, tüberküloz hastasının doğru rejimle, yeterli süre, düzenli tedavisini garantilemek çok önemlidir. Bunu da, hastanın ve ailesinin güvenini, ilgi ve sevgisini kazanarak başarabiliriz. Ücretsiz muayene, tetkik ve ilaç bu amaç için çok önemlidir.

Ayrıca, başarıyla tedavinin tamamlanması, nüksetme, tedavi başarısızlığı gelişmesi, kronikleşme, ilaç direncinin ortaya çıkması gibi tedaviyi daha pahalı-uzun süreli-zor hale getiren, bazen de imkansız hale getiren bir sonucu önlemektedir. Çok-ilaca dirençli bir hastanın tedavi maliyeti, sadece ilaç parası olarak, yeni olgu tedavisinin yaklaşık yüz katıdır; başarıyla tedavi edilme olasılığı daha düşüktür; hastayı uzun süre işinden ayırmaktadır. Bunlardan daha önemlisi, hasta uzun süre basil pozitif olduğu için, hastalığı bulaştırmayı dirençli basillerle sürdürmektedir.

Yukarıda anlatılan nedenle, SSK'lı, Emekli Sandığı mensubu, memur, Bağ-Kur'lu, vd. demeksizin her hastayı dispanserde ücretsiz tetkik yaparak ve ücretsiz ilaç vererek tedavi etmeliyiz. Çünkü, tedaviyi sürdürme ve tamamlama amacıyla çalışan tek kurum dispanserlerdir! Hastanın işini en kolay hale getirmeliyiz ve bu yolla dispansere bağlamalıyız.

Bu, muayenehanelerde izlenen hastalar için de geçerlidir. Muayenehane hekimi ile oturup konuşarak, dispanserde hastalarına ilaçlarını ücretsiz vereceğimizi bildirmeliyiz. Hatta, film ve tetkiklerini de ücretsiz tamamlamalıyız. Böyle bir işbirliği içinde olursak, muayenehane hekimi de hastaya standart tedavi verecektir; hastanın kayıtlarını düzenli tutmuş olacağız ve hastanın tedavisini garantilemiş olacağız. Hastanın yakınlarının taranması (temaslı muayenesi) ve koruyucu ilaç tedavisi de ancak böylece mümkün olacaktır.

Başka dispansere kayıtlı hastalara da, başvuruları halinde kısa süre için ücretsiz ilaç verilmelidir. Eğer hasta uzun süre yeni yerde kalacaksa, önceki VSD'den dosya fotokopilerini isteyip hastanın takibini yapmalıyız.

Sağlık Bakanlığı ile diğer kurumlar arasında, tüberküloz konusunda yapılan protokollerin tümünde şu görüş yer alabilir: "TB hastalarınızı Verem Savaş Dispanserlerine yollayın. Tetkikleri ve tedavisi ücretsiz yapılacak ve tedavileri sonlanana kadar takip edileceklerdir"

TÜBERKÜLOZ REFERANS LABORATUVARININ (HIFZISSIHHA MERKEZİ BAŞKANLIĞI) GÖREVLERİ

1. Dünya Sağlık Örgütü'nün standartlarında, uluslararası kalite kontrolü yapan güvenilir bir referans laboratuvarı olmak.
2. Bölge laboratuvarlarından gelen kültürlerde ilaç duyarlılık testlerini ve basil tip tayinlerini yapmak.
3. Ülkede ilaç direncini saptamaya yönelik merkezi çalışmalar yapmak.
4. Bölge laboratuvarlarının denetimini ve personelinin eğitimini yapmak.
5. Klasik kültür, ilaç duyarlılık testleri ve tip tayini çalışmaları yanında, genetik ve diğer çağdaş yöntemleri kurmak, uygulamak ve danışmanlık vermek. Kültürde üretilen bütün mikobakterilerin stoklarını yapmak ve "DNA parmakizi yöntemi" (RFLP) ile basilleri incelemek.

BÖLGE TÜBERKÜLOZ LABORATUVARLARININ GÖREVLERİ

1. Laboratuvara gelen materyalde mikroskopik inceleme yaparak sonuçlarını en kısa sürede (en geç 24 saatte) Verem Savaş Dispanserine ya da diğer materyal yollayan kuruma bildirmek.
2. Mikroskopi yapılan her materyali aynı zamanda kültür için besiyerine eklemek.
3. Kültür sonuçlarını, materyali yollayan kurumlara en kısa sürede (en geç 60 günde) bildirmek
4. Kültürde üreme olan materyalleri duyarlılık testi yapılmak üzere referans laboratuvarına yollamak ya da duyarlılık testlerini bizzat yapmak.
5. Laboratuvar kayıtlarını düzenli tutmak.
6. Laboratuvarda ihtiyaç duyulan malzemelerin ve formların yeterli stoğunu tutmak, eksiklerin zamanında istemini yapmak.
7. Verem Savaş Dispanserleri laboratuvarlarının kalite kontrolünü yapmak.

VEREM SAVAŞI GRUPLARININ GÖREVLERİ

1. Risk gruplarında tüberküloz taraması yapmak. Risk grupları: cezaevleri ve huzurevlerinde bulunanlar, maden ocaklarında çalışanlar ve sağlık çalışanlarıdır.
2. Epidemiyolojik veri elde etmede saha çalışmaları yapmak
3. Aşı eğitim ekibi olarak çalışmak (Sağlık Müdürlüklerinin isteği ile ve verem savaşı İl koordinatörü ile koordineli olarak bu çalışmayı yürütür)
4. Sağlık Müdürlükleri ile koordineli olarak altı yaş grubunda BCG aşısı yapmak.
5. Retest grubu gibi çalışmak.
(Gruplar, sorumlu oldukları illerde çalışırken verem savaşı il koordinatörü ile diyalog kurarlar.)

GÖĞÜS HASTANELERİNİN GÖREVLERİ

1. Tüberküloz hastalarını ücretsiz yatırarak tetkik ve tedavilerini yapmak. (Fakat mevcut döner sermaye uygulaması nedeniyle, güvencesi olmayan TB hastalarına yeşil kart çıkarılması için yardımcı olur.)
2. Tüberküloz hastalarının tanısını bakteriyolojik olarak koymak için 24 saat içinde mikroskopi sonucunu verebilecek olanakları oluşturur. Göğüs hastanesinin tüberküloz için mikroskopi ve kültür yapması gerekir.
3. **Hastanede yatan tüberküloz hastalarının ilaçlarının tümünü gözetim altında içirmek.**
4. Hasta eğitimi yapmak: tüberküloz hastalarına hastalık hakkında temel bilgiler yanında, tedavi, ilaçlar, tedavi süresi, düzenli ilaç kullanmanın önemi anlatılacaktır.
5. Hastane çıkışında hastayı verem savaşı dispanserine yönlendirmek. Taburculukta hastanın hangi VSD'ye gideceği konusu netleştirilmeli ve hasta ile konuşulmalıdır. Gideceği dispanser Hastaneden Taburcu Formu (TB-18)'e yazılmalıdır. (Sosyal güvencesi olan hastalara verilen sağlık kurulu raporlarında "ilaçlara katılımdan muafiyet" gibi, ilaçlarını eczaneden almasına yönelik yazılar yer almamalıdır. Bunun yerine "ilaçlarını verem savaşı dispanserinden alması uygundur" yazılmalıdır.)
6. Sağlık Müdürlüğü-verem savaşı il koordinatörü ve verem savaş dispanserleri ile uyum içinde çalışmak.
7. Tüberküloz şüphelilerde (yayma negatif hastalarda) tanı koymak.

8. Ayaktan tedavi sırasında yan etki ya da başka sorunları nedeniyle sevk edilen hastaların tedavilerini yürütmek.
9. TB hastalarını ayrı serviste tedavi etmek, eğer mümkün değilse ayrı odalarda tedavi etmek. ÇİD-TB hastaları için de ayrı odalar gereklidir.
10. Tüberküloz hastasına tanı konulduğu, yani tüberküloz ilaçlarının istem kağıdına (tabelâya) yazıldığı gün, hastanın Sağlık Müdürlüğü’ne bildirimini yapmak. Bu amaçla doktorun adı soyadı, hastanın adı soyadı, yaşı, baba adı, cinsiyeti, adresi, telefon numarası ile tanısını yazarak hastanenin istatistik şubesine yollaması yeterlidir. Hastanenin istatistik şubesi de bu bildirimini bir hafta içinde il Sağlık Müdürlüğü’ne ulaştırır.
11. Hastaneden Taburcu Formu 4 kopyadır. Bir kopya dosyaya konulur, bir kopya hastaya verilir, bir kopya gideceği VSD’ye ve bir kopya Sağlık Müdürlüğü’ne yollanır, bu şekilde taburcu olan hastanın bildirimini yapılıır.

TIP FAKÜLTELERİNİN GÖREVLERİ

1. Ulusal Tüberküloz Programının oluşturulması, değerlendirilmesi ve yenilenmesi konusunda yol gösterici araştırmalar yapmak.
2. Sağlık alanında yetişen personelin tüberküloz konusunda eğitimlerini üniversite döneminde yapmak.
3. Tüberküloz eğitiminde, hastalık bilgileri yanında hastalığın kontrolü ve ülkedeki uygulama şekli konusunda temel eğitim vermek. Bu eğitimlerin sahada ve uygulamalı olmasını sağlamak.
4. Mezuniyet sonrası hizmet-içi eğitimlerin düzenlenmesi ve yürütülmesinde verem Savaşı Daire Başkanlığına ve verem savaşı il koordinatörlerine yardımcı olmak.
5. Tüberküloz hastaları için, Göğüs Hastanelerinin görevleri içinde sayılan fakat burada belirtilmemiş görevleri yapmak. TB hastalarının bildirimlerini yapmak, hastaları VSD’ye yönlendirmek.

VEREM SAVAŞI DERNEKLERİNİN GÖREVLERİ

Verem Savaşı Dernekleri, tüberküloz kontrolünde görev alan sivil toplum kuruluşlarıdır. Türkiye’de uzun yıllar verem savaşını Sağlık Bakanlığı ile işbirliği içinde yürütmüşlerdir.

Verem Savaşı Derneklerinin gelirleri: belediyelerin eğlence gelirlerinden aldıkları pay, dispanserlerde rapor başvurusu ve diğer nedenlerle mikrofilm çektiren kişilerden alınan bağışlar, organize toplum taramalarından elde edilen gelirler, genel bütçeden alınan paylar ve diğer gelirlerden oluşur.

Ülkemizdeki verem Savaş Dispanserlerinin yarısından fazlasını verem savaşı dernekleri yaptırmıştır. Bugün de bazı dispanserlerin bütün giderlerini karşılamakta, çok sayıda dispanser çalışanının aylık maaş ödemelerini yapmaktadır.

Bu dernekler, hastalara sosyal yardım sağlamak, ekonomik ihtiyacı olan hastalara destek vermek, verem savaş dispanserlerinin ve bölge tüberküloz laboratuvarlarının ihtiyaçlarına destek sağlamak gibi görevler üstlenmektedirler.

Bugün verem savaşı derneklerinin öncelikli görevi, verem savaşı hizmetlerine destek olmaktır. Verem savaşı hizmetlerinin en önemlileri, doğrudan gözetimli tedavi, hastaların tedavilerini tamamlamak/kür sağlamak ve erken/bakteriyolojik tanı koymaktır. Derneklerin hastalara sosyal yardım ve ekonomik destek sağlama çalışmaları bu hedefe hizmet etmelidir. Diğer görevleri, verem savaşı hizmetlerinin düzenli yürütülmesine ve personel eğitimine destek sağlamak olmalıdır.

K3. VEREM SAVAŞI DİSPANSERİ PERSONELİNİN GÖREVLERİ

VEREM SAVAŞI İL KOORDİNATÖRÜ

Verem savaşı il koordinatörlüğünün yapacakları yukarıda sıralanmıştır (bakınız: ara birim: sağlık müdürlüğü-verem savaşı il koordinatörü, s. 84-85).

Verem savaşı il koordinatörü, VSD'ndeki görevlerini de yürütür.

VEREM SAVAŞI DİSPANSERİ BAŞHEKİMİ

1. Başhekim dispanserinin amiri olup idari, mali, teknik ve diğer bütün işlerin yürütülmesinden Sağlık Müdürlüğüne karşı sorumludur.
2. Laboratuvar (L) tipi dispanserlerde başhekim bölge tüberküloz laboratuvarının da amiridir.
3. Verem savaşı hizmetlerinin en iyi şekilde yürütülmesi için dispanser personelinin mevzuat ve bu kılavuz doğrultusunda görevlerini tam olarak yerine getirmelerini sağlar.
4. Dispanser personelinin hizmet-içi eğitimini yapar.
5. Mahalli verem savaş derneği ile işbirliği yapar.
6. Gelen bildirimleri takip eder, adresi yanlış olanları bir hafta içinde geri bildirim ile doğrular. Bildirimleri sonuçlandırarak ve aylık olarak bir yazı ile verem savaşı il koordinatörüne bildirir.
7. Doğrudan gözetimli tedavi (DGT) için, Sağlık Müdürlüğü aracılığıyla bölgesindeki tüm sağlık kuruluşları ile işbirliği yapar. Dispanserinde DGT uygulanmasının alt yapısını hazırlar. Gerekli destekleri temin eder. Çalışanlarının eğitim ve motivasyonlarını sağlar.
8. Ay sonunda film ve ilaç harcamasını saptayıp defterlere (TB-08 ve TB-09) kaydeder ve imzalar; dispanserinin diğer defterlerini de ay sonunda kontrol eder ve imzalar.
9. Aylık TB-21 formunu doldurur, imzalar ve yollar.
10. Üç aylık dönemlerin sonunda TB-05'in fotokopilerini verem savaşı il koordinatörüne yollar.
11. VSD hekiminin görevlerini de yürütür.

HEKİM

1. Dispanser başhekimini tarafından verilen dispanser içi ve dışı tıbbi, eğitimle ilgili ve sosyal işleri yürütür.
2. Dispansere müracaat eden bütün hastaların klinik, bakteriyolojik ve radyolojik muayenelerinin yapılmasından, muayene sonucuna göre tedavinin uygulanmasından ve hastaların izlenmesinden sorumludur.
3. Gerektiğinde tüberküloz dışı akciğer hastalıklarının takip ve tedavisini sağlar.
4. Arşiv ve istatistik konularını bilir. Dispanserde kullanılan bütün formların görevli personel tarafından zamanında ve doğru olarak doldurulmasını sağlar ve denetler.
5. Tek hekimi olan dispanserlerde aynı zamanda başhekimlik görevini de yürütür.
6. Hasta ve yakınlarının eğitimini yapar. DGT'nin planlanması, hasta ve gözetmenin eğitimi, DGT uygulanması ve denetimi işlemlerini yürütür.
7. TB hastasının diğer sağlık sorunlarını da izler.

LABORATUVAR SORUMLUSU

1. Bölge Tüberküloz Laboratuvarının teknik sorumlusudur.
2. Laboratuvara bölgesinden ileri tetkik için gönderilen materyalin muayene sonrası teksif sonuçlarını en kısa sürede (en geç bir hafta içinde), kültür ve yapılabiliyorsa antibiogram sonuçlarının da zamanında ilgili dispansere, gelen personel ya da posta ile gönderilmesini sağlar.
3. Laboratuvarda yapılamayan ileri tetkikler için, materyalleri Refik Saydam Hıfzısıhha Merkezi Başkanlığı Tüberküloz Referans ve Araştırma Laboratuvarına elden gönderir. Sonuçları kaydederek ilgili dispansere hızla ulaştırır.
4. Laboratuvarın ihtiyaçlarını dispanser başhekimine iletir.
5. Laboratuvarda çalışan personeli hizmetle ilgili konularda eğitir ve denetler.

SAĞLIK MEMURU

1. Dispanserin temizlik ve düzeninden, personelin görevlerini yerine getirmesinden başhekime karşı sorumludur. Hekim olmadığı zamanlarda başhekimlik görevlerini de yapar.
2. Dispanser bölgesinin nüfusunu ve yaş gruplarına göre dağılımını sağlık ocakları ile işbirliği yaparak belirler. Bölgenin haritasını yapar.
3. PPD yapılmasını ve değerlendirilmesini, BCG aşısı uygulamasını ve enjeksiyon işlerini yürütür.
4. Arşiv ve istatistik konularını bilir, dispanserde kullanılan bütün formları düzenler ve düzenlenmesini sağlar.
5. Röntgen çekimi, filmlerin banyo yapılmasını, direk bakteriyolojik tetkiklerin ve diğer dispanser işlerini bilir ve gerektiğinde yapar.
6. Hastaların takibini ve ilaçlarının düzenli verilmesini sağlar.
7. DGT uygulanması ve denetlenmesinde dispanser hekimi ile birlikte çalışır. Dispanserde yapılan DGT uygulamalarında gözetim elemanı olarak görev yapar.

HEMŞİRE

1. Belirli bir programa göre hastaların ev ziyaretlerini yaparak onların tedavilerinin takibinden sorumludur.
2. PPD yapılmasını ve değerlendirilmesini, BCG aşısı uygulamasını ve enjeksiyonları yapar.
3. Arşiv ve istatistik konularını bilir, dispanserde kullanılan bütün formları düzenler ve düzenlenmesini sağlar.
4. Röntgen çekimi, filmlerin banyo yapılması, direk bakteriyolojik tetkikleri ve diğer dispanser işlerini bilir ve gerektiğinde yapar.
5. Sağlık memuru olmayan dispanserlerde sağlık memurunun diğer görevlerini de yapar.
6. DGT uygulanması ve denetlenmesinde dispanser hekimi ile birlikte çalışır. Dispanserde yapılan DGT uygulamalarında gözetim elemanı olarak görev yapar.

RÖNTGEN TEKNİSYENİ YA DA YARDIMCISI

1. Röntgen çekimi, banyo hazırlanması ve banyo işlemlerini yapar.
2. Röntgen cihazlarının koruma ve bakımından sorumludur.
3. Film ve banyo harcamalarına ilişkin kayıtları tutar.
4. Dispanserde yapılan diğer işleri bilir ve gerektiğinde yapar.

LABORATUVAR TEKNİSYENİ YA DA YARDIMCISI

1. Hastalardan yöntemine uygun balgam alma, hastaları bu konuda eğitme, balgamları muayeneye hazırlama ve muayenesinden sorumludur.
2. Alınan materyalleri, dispanserde yapılamayan ileri tetkikleri için bölge tüberküloz laboratuvarına gönderir. Zamanında Bölge TB Laboratuvarına gönderilemeyen materyallerin buzdolabında korunmasını sağlar.
3. Laboratuvar analiz fişlerini düzenler ve saklar. Dispanserde yapılan muayene sonuçları ile Bölge TB Laboratuvarından gelen muayene sonuçlarını Bakteriyojoloji Laboratuvar Defteri, ve Tüberküloz Hasta İzleme Fişine zamanında kaydeder.
4. Laboratuvarın her türlü temizlik ve bakımından sorumlu olup, laboratuvar atıklarını usulüne uygun olarak yakmak suretiyle imha eder.
5. Mikroskop ve diğer laboratuvar cihazlarının koruma ve bakımından sorumludur.
6. Laboratuvar ihtiyaçlarını başhekkime bildirir.
7. Dispanserde yapılan diğer işleri bilir ve gerektiğinde yapar.

AYNİYAT SAYMANI

1. Dispanserin bütün mali, ayniyat ve ambar işlerini yürütür. Demirbaş ve ayniyat idare hesaplarını düzenli olarak tutar, yıl sonunda Bakanlığa gönderir.
2. Miadlı yazılar ile Bütçe Değerlendirme Formunu zamanında düzenler ve Bakanlığa gönderir. Daktilo memuru bulunmayan dispanserlerde yazışma işlerini yapar.
3. Dispanserin bakım ve onarım işlerinin zamanında yapılmasından sorumludur.
4. Arşiv ve istatistik konularını bilir, dispanserde kullanılan bütün formları düzenler ve düzenlenmesini sağlar.
5. Dispanserde yapılan diğer işleri bilir ve gerektiğinde yapar.
(Ayniyat saymanı olmayan dispanserlerde bu görevleri sağlık memuru ya da hemşire yapar.)

ARŞİV MEMURU

1. Arşiv ve istatistik konularını bilir, dispanserde kullanılan bütün formları düzenler düzenlenmesini sağlar. Kılavuzun ilgili bölümüne göre arşivi düzenler.
2. Aylık Çalışma, İkmal ve Personel Durum Raporu ile ilgili verileri toplayarak değerlendirilmesine ve raporlanmasına yardımcı olur.
3. Dispanserde yapılan diğer işleri bilir ve gerektiğinde yapar.

DAKTİLO MEMURU-BİLGİSAYAR OPERATÖRÜ

1. Dispanserin yaptığı her türlü yazışmaları daktilo eder.
2. Daktilo makinasının, varsa bilgisayar ve yazıcısının koruma ve bakımından sorumludur.
3. Dispanserde yapılan diğer işleri bilir ve gerektiğinde yapar.

ŞOFÖR

1. Başhekimin talimatı doğrultusunda ilgili personeli araç ile göreve götürür.
2. Dispanser aracının bakım ve korunmasından sorumludur.
3. Dispanserde yapılan diğer işleri bilir ve gerektiğinde yapar.

KALORİFERCİ

1. Dispanserin ısıtılmasını sağlar
2. Kalorifer tesisatının bakım ve korunmasından sorumludur.
3. Dispanserde yapılan diğer işleri bilir ve gerektiğinde yapar.

HİZMETLİ

1. Dispanserin genel temizliğinden, düzeninden ve kaloriferli olmayan durumlarda ısıtılmasından sorumludur.
2. Dispanserde yapılan diğer işleri bilir ve gerektiğinde yapar.

K4. İKMAL

İkmal konusu, ilaç, laboratuvar malzemeleri, formlar ve röntgen filmleri ve banyosu ile diğer ihtiyaçların gerek duyulan miktarını belirlemeyi, satın alındıktan sonra depolamayı, nakil işini, yeterli ve düzenli dağıtımını sağlamayı, geri raporlamalarla bu dağıtımını sürekli ve düzenli olarak sürdürmeyi içerir.

Verem Savaşı Daire Başkanlığı bünyesindeki İkmal Şubesi, ülke çapında bu ihtiyaçların miktarlarının belirlenmesini, satın alındıktan sonra merkezde ve ara düzeyde ve uçta depolanmasını, dağıtımını yapar ve kullanımının izlenmesi görevlerini yürütür. İhtiyaçları belirlemede Epidemiyoloji Şubesi ile ve satın almada Bütçe şubesi ile birlikte çalışır. Yeterli bir stok bulundurmalı ve eksik olmamasını sağlamalıdır.

İkmal, ana depodan verem savaşı il koordinatörlüğüne, oradan da verem savaşı dispanserlerine yapılır.

TÜBERKÜLİN VE BCG TEMİNİ

Sağlık Müdürlüğü temin eder.

LABORATUVAR MALZEMESİ İKMALİ

Verem Savaşı Daire Başkanlığı'nın merkezden alımları ve dağıtımını esastır. Bunun yanında, Sağlık Müdürlüğü ve Bölge TB Laboratuvarları da alım yapıp depolayabilir.

BASILİ FORMLARIN İKMALİ

Standart formları Verem Savaşı Daire Başkanlığı bastırır, dağıtır ve yeterli stok bulundurur. Formların kopyaları kılavuzda bulunacağı için, ayrıca bastırmak isteyen Verem Savaşı Derneği ve diğer yerel kurumlar, bu standart formlara göre baskı yaptırırlar.

İLAÇ İKMALİ

Tüberküloz ilaçlarının düzenli temini ve uygun kullanılmaları, verem savaşının başarısının ön şartıdır. Verem savaşında yöneticilerin temel görevi, saptanan ve kayda alınan her TB hastası için kür sağlayıcı bir tedavi rejiminin ilaçlarını her zaman sağlamaktır.

Satın alınacak ilaçların seçilmesi, bunların teklif edilmesi ve alınmaları, merkezde, ara düzeyde ve uç birimde depolanmaları, dağıtımı, kullanım ve yeniden ilaçların seçilmesi ilaç ikmalinin unsurlarıdır. Bütün bu aşamalarda stokların kontrol edilmesi ve kalite kontrolüne gerek vardır.

Sağlık Bakanlığında Verem Savaşı Daire Başkanlığı’nın yöneticileri, piyasadaki ilaç formülasyonları arasından, ulusal program tarafından seçilen standart kemoterapi rejimlerinin uygulanmasında en uygun olanları seçer. İyi depolama pratiği izlenerek ve FIFO prensibi ile (ilk giren/ilk çıkar = first in/first out) uygun depolandıklarını garanti eder. Anti-TB ilaçların dağıtımı ve depolanması: İlaçların dağıtımında ve merkezde, ara düzeyde ve uç düzeyde depolanmasında dikkat edilmesi gereken konular vardır. Ara düzeyde depolama ve dağıtımı verem savaşı il koordinatörü yapar. Merkezden ara düzeye, yılda dört kez düzenli dağıtılır, böylece eksiklik olmaması daha kolay sağlanır. Aşağıdaki faktörlerin her birinin büyük önemi vardır: depolama koşulları (ısı ve nem); depo içerisindeki düzenleme (stoklar için uygun yer, son kullanma tarihi kontrolü, “önce giren/önce çıkar” pensibinin uygulanması, rezerv stoklar); uç düzeye taşıma koşulları; ilaçların depolandığı ya da uygulandığı bütün düzeylerde ilaç hesap-kayıt sisteminin uygulanması.

K5. PERSONEL EĞİTİMİ

Sağlık sisteminde her düzeyde hizmet içi eğitim gereklidir. Hizmet içi eğitim, yeni bilgi ve yetenekler geliştirmeye yardım ederken aynı zamanda motivasyon da sağlar.

Tüberküloz kontrolünde görev alan personelin hizmete başlarken aldıkları eğitim önemlidir. Eğitimin esası, tüberküloz kontrolünün öğretilmesidir. Bu eğitim içinde, tüberküloz hastalığı, tedavisi, bakteriyolojik inceleme ve diğer klinik bilgiler olacaktır; fakat, en az bunlar kadar önemli olan nokta, tüberküloz kontrolü için yapılması gerekenlerdir. Yani, ulusal tüberküloz kontrolü yaklaşımımız ve bu yapı içinde o kişinin yapacağı görevin özellikleri öğretilmelidir.

Hizmet içi eğitim ise belirli aralıklarla her personel için planlanmalı ve uygulanmalıdır. Bu sayede, yeni bilgiler öğretilip, yeni yetenekler geliştirmeleri sağlanırken, aynı zamanda, yapılmakta olan çalışmaların da değerlendirilmesi ve tartışılması sağlanmaktadır.

Denetimler, birlikte çalışarak, yapılanların ve kayıtların gözden geçirilmesi, verilerin tartışılması temelinde yapıldığı zaman ciddi bir eğitim faaliyetidir.

Personel eğitimi, bir hizmet içi eğitimdir ve erişkin eğitimi koşulları içerisinde değerlendirilmelidir.

Her ilin verem savaşı koordinatörü her yıl en az bir kez bir-iki haftalık bir eğitime alınır. Merkezde oluşturulan politikalar, hedefler ve çalışma şekilleri, bir tartışma ortamı içinde kendilerine aktarılır. Verem savaşı il koordinatörleri tarafından verilecek eğitim materyali ve diğer belgeler de her ile düzenli bir şekilde gönderilir.

K6. HALK EĞİTİMİ

Hasta ve ailesini eğitmek, halk eğitimi konusunda en önemli noktadır.

Verem haftasında Verem Savaşı Daire Başkanlığı şu temel çalışmaları yapar (Verem haftası, her yılın ilk pazar gününü izleyen haftadır):

- * Verem haftasından bir ay önce bir kitapçık hazırlayarak, dünya ve Türkiye’de TB’un durumunu, ülkemizde yapılanları, hastalık bilgilerini içeren bir metni kamuoyuna duyurur.
- * Veremi okullardan başlayarak halka öğretmek için okullarda verem haftasında yapılacakları bir yıl önceden Milli Eğitim Bakanlığı müfredatına konulması için hazırlar.

24 Mart Dünya TB gününde verem ve ülkedeki verem savaşı ile ilgili olarak halkın bilgilendirilmesi için çaba gösterir.

K7. DENETİM

Her düzeyde denetim iki şekilde yapılır: birincisi, belirli sürelerde bir alt düzeyden yollanan çalışma raporlarının incelenmesi, değerlendirilip tartışılması ve geri raporlaması ile; ikincisi de bizzat bir alt düzeydeki kuruma giderek, çalışmaları, uygulamaları ve bunların sonuçlarını kayıtlarıyla birlikte değerlendirip tartışarak yapılır. Her iki çalışmada da bir Tüberküloz Kontrolü Kılavuzunun varlığı ve bu kılavuza göre yapılan çalışmaların tartışılması önemlidir. Amaç, verem savaşı personelinin bilgi ve motivasyonunu artırarak verem savaşı başarı oranını yükseltmektir. Denetimde de tedavi başarısı (kür + tedaviyi tamamlama) ile bakteriyolojik tanı ve tanı oranının artırılması konuları esas noktalardır.

Dispanser çalışmalarının denetiminde, hastanın doğrudan araştırılması ve habersiz ziyareti yapılabilir. Tedavi uygulama yöntemleri konusunda sağlık personeli ile görüşme, sağlık biriminde kontrol kartlarına bakmak, ilaç uygulamasını kontrol gibi yöntemler de kullanılabilir.

Çalışma raporlarının incelenmesi, değerlendirilip geri raporlamasının yapılması bir zorunluluktur. Bu, hem bir alt düzeyde çalışan kişilerin yaptıklarının denetimini sağlayacak, hem de faaliyetler ve bunların kayıtları temelinde bir iletişimin kurulup geliştirilmesine yardımcı olacaktır.

Merkezi birim, illerde TB koordinatörlerini ve Sağlık Müdürlüklerini, en az yılda bir kez denetler. Verem savaşı il koordinatörü de Sağlık Müdürlüğü bilgisi dahilinde (mümkün olduğunda birlikte) ildeki Verem Savaş Dispanserlerini ve TB Laboratuvarlarını yılda en az iki kez denetler.

Verem savaşı il koordinatörü, Verem Savaş Dispanseri'ni denetlediği zaman, bir rapor hazırlar. Raporda belli bir form ile hazırlanmış temel bilgileri toplar. Dispanserden ayrılmadan önce, dispanserdeki tüm personelle bir toplantı yaparak, gözlemlerini ve değerlendirmelerini anlatır, raporunu okur ve dispanser personeli ile bu raporu tartışır. Bu raporu kendi kayıtlarında saklar; Sağlık Müdürlüğüne ve Verem Savaşı Daire Başkanlığı'na da bildirir, bir örneğini de Verem Savaş Dispanseri'nde bırakır.

Bu denetimler, çalışmaların incelenmesi, sorunların saptanması, bu sorunların çözümü amacıyla yapılır. Denetimler aynı zamanda bir eğitim, hizmet içi eğitim olarak ele alınmalıdır. Bu nedenle, yapılan gözlemler, saptanan eksiklik ve sorunlar tartışılarak, neyin nasıl daha iyi yapılabileceği sıcağı sıcağına tartışılmalıdır. Denetim, bir teftiş ve yargılama değildir. Esas amaç hizmetin geliştirilmesidir.

**K8. VEREM SAVAŞ DİSPANSERİ
DENETİM VE DEĞERLENDİRME RAPORU**
(Bu bölüm, bu kitapta yer almamıştır. Bir ay içinde basılacaktır.)

L. FORMLAR VE KAYIT SİSTEMİ

(Bu bölüm, bu kitapta yer almamıştır. Bir ay içinde basılacaktır.)

- L1. Konunun Türkiye'deki tarihsel gelişimi
- L2. Bilgisayarlı bireysel kayıt sistemi
- L3. Konunun içeriği
- L4. Dispanser çalışmalarının formlarla değerlendirilmesi
- L5. Merkez, ara ve uç birimlerin dolduracağı formlar
- L6. Formların doldurulması
- L7. Formlarda kullanılan terimler
- L8. Formlar, kartlar ve defterler